

Pyntegrøntproduksjon i Norge

Av Tormod Stavrum, Pyntegrøntsentret i Norge

Fra 1975 og frem til slutten av 1980-årene importerte Norge en stadig større mengde juletrær og klippegrønt fra Danmark.

Av mange ble dette oppfattet som et paradoks. Oppfatningen var at Norge, med sine store skogarealer, selv burde forsyne sine innbyggere med juletrær og grønt, ikke Danmark med sitt lille skogareal.

Det viser at tenkemåten her i landet var, og tildels enda er, at juletrær skal produseres på skogsmark, mens danskene altså for lenge siden så det rasjonelle i å produsere på dyrket mark.

Men nå er vi i ferd med å „våkne opp“ også her på berget.

Produksjonsmuligheter for juletrær

Med et land som er så langstrakt i nord-sør retning, og i tillegg ligger så langt mot nord, sier det seg selv at de klimatiske forhold varierer svært mye uten at det her refereres til meteorologiske data. Rent teknisk kan vi produsere juletrær opp til 600-700 m o.h. i det sørlige Norge. Nordover kan juletreproduksjon foregå både i Troms og Finnmark.

Men i tillegg til det rent tekniske må vi også bli bedre til å tenke økonomi. Vi må også tenke på hvor de forskjellige artene bør dyrkes i større mengder ut fra klimatiske forhold og, ikke minst, hvor „overproduksjonen“ kan selges. Det må altså fokuseres på logistikk.

Ser vi landet under ett, er det mange arter som kan dyrkes, men det er ønskelig at mengdeproduksjonene konsentreres om relativt få arter.

Hovedarten i Norge er vanlig gran/rødgran (*Picea abies*). Den kan dyrkes over det meste av landet. Fordi den fortsatt er så populær foregår det en del utviklingsarbeid for å få bedre plantemateriale i fremtiden. Det gjelder både forsøk med proveniensutvalg og kontrollerte kryssinger.

Andre *Picea*-arter som dyrkes i litt omfang er serbergran (*P. omorika*) og engelmansgran (*P. engelmannii*). Begge er hardføre og kan dyrkes over store deler av landet, og særlig den sistnevnte gir ofte formmessig fine juletrær uten forming. P.t. har vi også et foredlingsprosjekt på denne, hvor kontrollert kryssing gjøres i en frøplantasje.

Det selges også en del juletrær av vanlig furu (*Pinus sylvestris*), men denne ser ikke ut til å gi spesielt gode kvaliteter ved planting i plantasjer. Vi prioriterer da heller ikke noe foredlingsarbeid på denne.

For øvrig er det en sterk økning i interessen for å produsere juletrær av edelgranarter. Problemet er at vi ikke har kommet særlig langt i foredlings-/utviklingsarbeidet for aktuelle arter. Utprøving av forskjellige arter innen det tradisjonelle skogbruket viser imidlertid at det er mange som kan vokse her i landet.

Det er da også noen juletreprodusenter som har prøvd relativt mange arter, med til dels svært varierende resultat. I dag kan vi vel si at det særlig er to arter vi vil prioritere i det videre foredlingsarbeidet, nemlig nordmannsgran (*Abies nordmanniana*) og fjelledelgran (*A. lasiocarpa*).

Nordmannsgranen har en begrenset mulighet her i landet p.g.a. klimaet, men hvis den dyrkes på de riktige stedene kan kvaliteten bli meget god. Så langt har vi for liten erfaring med ulike provenienser, men det ser ut som at gode provenienser i Danmark også er gode i Norge.

Det kan imidlertid settes et spørsmålstegn ved om såkalte „sprintere“ i Danmark kan gi noe bedre resultat her i landet p.g.a. litt dårligere jord- og temperaturforhold. Vi skulle gjerne hatt midler til noen proveniensforsøk.

Nordmannsgran kan produseres med godt resultat på Vestlandet og Sørlandet, og det ser ut som om Sør-Vestlandet (Rogaland med tilgrensende områder i nabofylkene) har meget gode forhold for arten. I dette området er det også en betydelig produksjonsøkning på gang, selv om det anses som helt urealistisk å komme i nærheten av danske produksjonstall.

Topografi og eiendomsstørrelser i dette området tilsier også at det ikke blir svært store produksjonsarealer, men vi ser også en fordel i dette. Vi kan utnytte topografien slik at vind og frost ikke skaper nevneverdige problemer. Enkelte steder i denne delen av landet er vårfrost nærmest ukjent.

Fjelledelgran anser vi som mulig å dyrke over mesteparten av landet. Vi er nå i gang med et prosjekt hvor vi skal teste et stort antall provenienser forskjellige steder i landet. Planterkolene har opp gjen-

nom årene hatt fjelledelgran for salg, men i de tilfeller der det har blitt mange fine juletrær, har det ofte vært vanskelig å finne tilbake til opphavet.

Etter som denne arten altså kan dyrkes „overalt“, forventer vi faktisk en større produksjon av den enn av nordmannsgran i fremtiden.

Produksjonsmuligheter for annet grønt

Her tenkes det på både bar, kristtorn og annet dekorasjonsgrønt.

Tenker vi på de treslagene som dominerer barproduksjonen i Danmark og flere andre land i Europa, så er mulighetene begrenset p.g.a. klimatiske forhold. Grovt sett kan vi si at det er i de samme områdene hvor det kan produseres nordmannsgran, vi også kan dyrke nobelgran/nobilis (*A. procera*) og sypress (*Chamaecyparis lawsoniana*).

Vi må nok si at produksjonen hittil har vært liten. Nobilis dominerer helt klart, men situasjonen er den at vi importerer mer enn vi produserer selv. Kvaliteten på vår egen produksjon er imidlertid fullt på høyde med det som importeres. I årene fremover forventes det en ganske sterk økning i produksjonen av nobilisbar.

Uten at det er gjennomført vitenskapelige undersøkelser, virker det som om kvaliteten blir noe bedre på Sørlandet enn på Vestlandet. Det er høyere årsnedbør på Vestlandet, men evt. forskjeller kan kanskje også skyldes proveniensforskjeller, jordsmonn m.m.

Sypress har ikke vært gjenstand for særlig stor oppmerksomhet, men nå er det en økende interesse. Gode danske provenienser gir godt resultat. Imidlertid er rådyr et problem mange steder.

Hvis vi ser ut over landets grenser er kanskje kristtorn (*Ilex aquifolium*) det mest spennende produktet. Kristtorn er viltvoksende langs store deler av Sør- og Vestlandskysten, med kjerneområdet i Ryfylke i Rogaland fylke og Sunnhordland i Hordaland fylke.

Det er helst vintertemperaturen som avgjør hvor den kan vokse, den vil helst ikke ha under 0 gr. C i januarmiddel.

I dag er det mest naturbestandene som utnyttes, men plantasjer er under etablering. Selv om kristtorn også vokser i flere andre land, så er vi faktisk så frimodi-

Foto 1. *Abies lasiocarpa* var. *arizonica* i plantasje ved Bergen. Proveniensen fra San Juan NF, Colorado. Foto: Tormod Stavrum.

Foto 2. Lovende utvikling av *Abies lasiocarpa* var. *arizonica*. Foto: Pyntegrøntsentret.

ge å hevde at den norske ligger på topp kvalitetsmessig.

Det er nok bare en svært liten del av den viltvoksende kristtorn som i dag utnyttes. Ved å rydde bort uønsket vegetasjon og stelle/forme kristtornbuskene kan produksjonen mangedobles. Imidlertid er ikke bærsetningen like god hvert år, noe som gjenspeiler seg i omsetningen.

Men det ikke gjort noen undersøkelser for å finne ut om kristtorn uten bær kan være en god salgsvare. Målet for kristtornprodusenter bør også være å kunne selge årets avling, som jo er like stor om bærene delvis mangler.

For øvrig er det også stor interesse for å produsere andre vekster som brukes i dekorasjonssammenheng. Hittil har vi stort sett importert alt, men det er på det rene at vi kan dyrke mye selv.

Vi har også „oppdaget“ at ett av produktene som vi importerer ganske mye av, vokser vilt over store deler av landet, nemlig pors (*Myrica gale*). Ved å stelle og utnytte naturlige forekomster kan vi slippe etableringskostnaden.

Det arbeides med et prosjekt for å øke produksjonen av dekorasjonsmateriale.

Avsetningsmuligheter

Når det gjelder avsetningsmulighetene kan vi vel slå fast at antall omsatte juletrær er ganske konstant i Norge. Fremdeles er det mange nordmenn som henter juletre i egen skog, eller hos familie og venner. Plasttrær er lite brukt.

Vi antar at det omsettes ca. 1 mill. juletrær på landsbasis. Selv om eiendomsforhold, familiestruktur og økonomi kan ha betydning for omsetningen, vil det neppe

føre til drastiske endringer i nærmeste fremtid.

I dag dekkes behovet ved at vi importerer mellom 300 000 og 400 000 trær (iflg. offisiell statistikk). Nesten alt kommer fra Danmark.

Imidlertid har det nå i noen år vært en tydelig etterspørsel etter norskproduserte juletrær. Dette har ført til stor optimisme blant produsentene, og et høyt prisnivå både på engros- og detaljistledet. Her tror jeg at den største faren kan ligge i forhold til plasttrær, at prisen på ekte juletrær blir urealistisk høy.

Hvis „kjøp norsk“-bølgen fortsetter ser vi lyst på situasjonen i årene fremover, men problemet vil være å dekke denne etterspørselen raskt. Danske produsenter vil derfor fortsatt ha et marked i Norge, og etter hvert som vår egen produksjon øker vil nok kvalitet og pris bli mer og mer avgjørende for hva folk kjøper.

Det er vanlig gran som dominerer på det norske markedet, men andelen har vist en synkende tendens i forhold til edelgran de senere årene.

Vi ser også mulighetene for å kunne eksportere juletrær selv om konkurransen på det europeiske markedet blir hardere. Men vi har to klare ulemper; avstand til markedene og eksporttoll til EU-land. Kvalitetstrær skal vi imidlertid klare å produsere.

Kristtorn er som nevnt kanskje det mest spennende produktet p.g.a. de relativt beskjedne produksjonsarealene, også i europeisk sammenheng. Den er lett å selge (med bær) på det norske markedet, men vi vet ikke hvor mye det er mulig å omsette. Vi tror/vet at dette også er et

Foto 3. Kristtornbusk. Foto: Alf Helge Søyland.

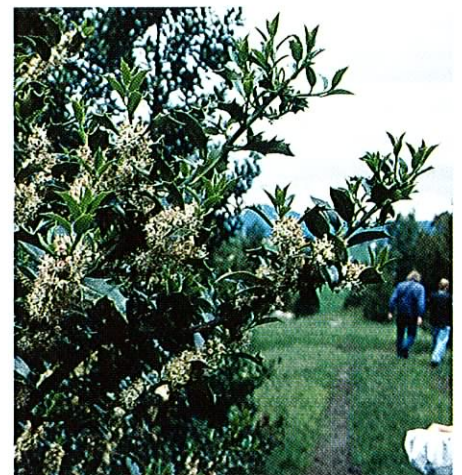

Foto 4. Blomstring på kristtorn våren 1995. Foto: Tormod Stavrum.

Foto 5. Grein av kristtorm med bær satt inn i girlander. Foto: Tore Larsen.

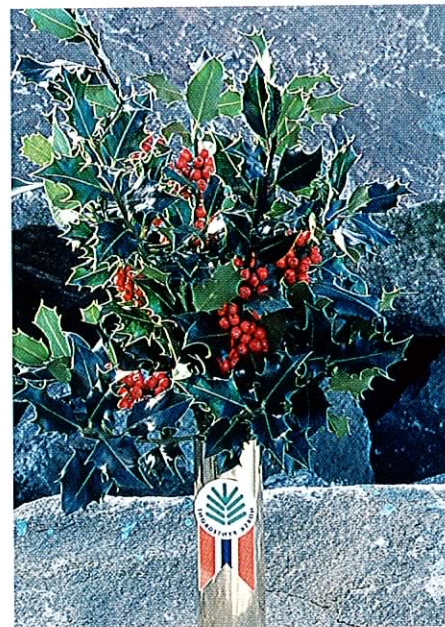

Foto 6. Bukett av kristtorm 300 g. Hovedprodukt fra produsent. Foto: Tore Larsen.

produkt som er interessant på flere europeiske markeder.

Etterspørselen etter norskprodusert klippegrønt er så stor at den så vidt kan dekes. Det betyr ikke at det er svært store kvanta det er snakk om, heller at kvalitet og pris er akseptabel, og at transportkostnadene blir litt lavere enn ved import. På denne bakgrunn ser vi muligheter for en økt norsk produksjon etter som vi importerer ca. 2/3 av det totale forbruket på 600 - 700 tonn.

I tillegg er forbruket pr. innbygger svært lavt sammenlignet med Danmark. Undersøkelser tyder på at det ligger mellom 150 og 200 gram. Det ligger en stor utfordring i å arbeide for økt forbruk. Bl.a. er det ingen tradisjon med gravdekking i Norge, slik vi ser det i enkelte andre land. Det skyldes nok mye snøforholdene, men store deler av kyststrøkene er stort sett snøbare.

For annet dekorasjonsgrønt er det neppe snakk om store kvanta som kan omsettes, men det er kommet signaler fra enkelte oppkjøpere om at de er svært interessert i å kjøpe norskprodusert hvis pris og kvalitet er konkurransedyktig.

Det er i artikkelen selvfølgelig mest fokusert på norsk produksjon og mulighetene for avsetning av denne. Næringen er relativt ung i Norge, og vi står foran mange interessante oppgaver. Men vi er optimistiske med tanke på å produsere pyntegrønt til priser som gjør dem interessante både i Norge og i utlandet.

Tlf. 53 80 01 10
Fax 53 80 09 00

Dansk Skovkontor A/S

Postboks 1
DK-4700 Næstved

A/s-reg.nr. 41 936

Felis Domestica
(var. silvestris)

Husk at købe i god tid:

Vildtafværgningsmidler:

Mod råvildt og mus

Pyntegrøntudstyr:

Sakse, alu. stænger, bundtetråd, vægte m.v.

kan med fordel købes hos Dansk Skovkontor A/S

Efterår 95 og forår 96

er vi leveringsdygtige i kvalitetsplanter af

Abies nordmanniana 2/1s ab 10 cm Tversted afd. 623c F527
Abies nordmanniana 2/1s ab 10 cm Ambrolauri, Tlugi, Georgien

Aalegaard Planteskole
Skræmvej 230, 9690 Fjerritslev

Tlf. 98 21 51 65 – fax 98 21 50 16